

YAMAN KORAY'IN ROMANLARINDA ERDEK VE KAPIDAĞ ÇEVRESİ

Tevfik SÜTÇÜ¹

ÖZET

Yaman Koray, Türk Edebiyatında başta roman türü olmak üzere yayınladığı eserlerinde Türkçeyi güzel kullanan, hayatında ve eserlerinde denize olan tutkusu ile dikkat çeken; ancak bir dönem çok okunmasına rağmen ne yazık ki eserleri üzerine hak ettiği kadar dikkat çekilmemiş ve akademik incelemeler yapılmamış yakın dönemin önemli yazarlarından. Cumhuriyet Dönemi Edebiyatının tanınmış ve üretken romancılarından Mebrure Sami Alevok'un oğlu olan Koray, 1954 sonrasında babası ile annesinin ayrılmaları üzerine Erdek'e yerleşmiş ve Alevok Motel'i kurarak işleten annesiyle birlikte 1989 yılına kadar Erdek'te yaşamıştır. Türk edebiyatının zenginleşmesinde büyük katkısı olan Koray'ın 1954 sonrasındaki 30 yıldan fazla süren Erdek hayatının etkisinde, Erdek, Hayırsız Adası, Ekinlik Adası, Fener Adası, Marmara Adası, Kapıdağ Yarımadası ve bu bölgenin gözlemlerine dayanarak yazılmış olan eserleri “Deniz Ağacı” (1962), “Gelin Taşı” (1963), “Sığırcıklar” (1967) ve “Mola” (1970) adını taşıyan romanlarıdır. Erdek çevresi ve Kapıdağ Yarımadası ile Marmara Adası köylülerine ve balıkçılara yer veren bu romanların dışında; yazarın “Badanalı Yüzler” (1983), “Ne Cennet Şey Şu Deniz” (2005), “Kuyudaki Adam” (2005), “Bir Ömür Yetmez” (2006), Annelerin En Güzeli (2021), Bumerang (2021) isimli kitapları ise doğrudan doğruya Erdek çevresi ile ilgili olmasa da Erdek ve çevresinde öğrendiklerine, yaşadıklarına ve gözlediklerine göndermelerde bulunan diğer eserleridir. Türkiye'nin en eski dalgıçlarından biri olan Koray'ın özellikle “Deniz Ağacı”, “Gelin Taşı”, “Sığırcıklar” ile “Mola” romanları, Erdek, Kapıdağ Yarımadası ve Marmara Adası köyleri çevresindeki balıkçıların, denizcilerin ve bölgede yaşayan insanların zorlu hayat koşullarını gözler önüne sermesi bakımından çok önemlidir. Bu romanlar, yazdıkları dönemin zorlu hayat koşullarına, bölgenin tarihî yerlerine, maddî kültür varlıklarına, tabiatına, denizine ve balıkçılığına ayna tutarken, yazdıkları dönemdeki bölge insanlarının sosyal ilişkilerini, halk inanışlarını, bölgede yaşanan fiziksel ve maddî zorlukları, sosyal hayatı ve bu hayata yansıyan siyasi atmosferi ortaya koyması bakımından da kıymetlidir. Yaman Koray'ın dalgıçlık ve denizcilik konusundaki geniş bilgisi yanında, yazar olarak çok iyi bir gözlemci olması, bölgeyi ve bu bölge insanını gerçekçi bir gözle tanımamıza fırsat verirken, yazarın bu romanları ile bölgenin tarımsal üretimini, endemik bitki örtüsünü, balıklarını, balıkçılığını, Erdek bölgesinde turizm alanında meydana gelen değişme ve gelişmeleri izlememiz de mümkün

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, tsutcu@nku.edu.tr

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

olmaktadır. Bu araştırmada Koray'ın bütün eserleri analiz edilerek, öncelikle “Deniz Ağacı”, “Gelin Taşı”, “Sığırcıklar” ve “Mola” romanlarında Erdek ve Kapıdağ çevresi coğrafyasının, tabiatının, denizinin; eserlerin yazıldığı dönemdeki sosyal ve siyasi hayatın ne biçimde yaşandığı incelenirken, yazarın diğer eserlerinde Erdek çevresi insanının yazarın hafızasında nasıl yer bulduğu ve onlara kitaplarında göndermelerde bulunduğu da özellikle dikkatlere sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Dönemi Romanı, Yaman Koray, Erdek, Kapıdağ, Deniz ve Balıkçılık

ERDEK AND KAPIDAĞ AREA IN YAMAN KORAY'S NOVELS

ABSTRACT

Yaman Koray used Turkish beautifully in his works, especially novels, in Turkish Literature and drew attention with his passion for the sea in his life and works. However, he is one of our recent writers who, unfortunately, did not receive as much attention as he deserves and did not examine his works, although he was widely read for a while. Koray, the son of Mebrure Sami Alevok, one of the well-known and prolific novelists of Republic Period Literature, settled in Erdek after his father and mother separated in 1954 and lived in Erdek until 1989 with his mother who founded and run the Alevok Motel. Koray's works written on the basis of Erdek's observations of Erdek, Hayırsız Island, Ekinlik Island, Fener Island, Marmara Island, Kapıdağ Peninsula and this region, which contributed greatly to the enrichment of Turkish literature, are titled “Deniz Ağacı” (1962), “Gelin Taşı” (1963), “Sığırcıklar” (1967) and “Mola” (1970). Apart from these novels that feature villagers and fishermen of Erdek and Kapıdağ Peninsula and Marmara Island, the author's other titles such as “Badanalı Yüzler” (1983), “Ne Cennet Şey Şu Deniz” (2005), “Kuyudaki Adam” (2005), “Bir Ömür Yetmez” (2006), *Annelerin En Güzeli* (2021), *Bumerang* (2021) are other works that refer to what he learned, lived and observed in Erdek and its surroundings, although it is not directly related to the Erdek environment. Koray who is one of the oldest divers in Turkey, is showing the difficult life conditions of fishermen, sailors and people living in the region around the villages of Erdek, Kapıdağ Peninsula and Marmara Island with his novels named “Deniz Ağacı”, “Gelin Taşı”, “Sığırcıklar” and “Mola”. These novels are precious because they reflect the difficult life conditions of the period in which they were written, the historical places of the region, material cultural assets, nature, sea and fishing. Moreover they also reveal the social relations of the people of the region in the period, popular beliefs, physical and material difficulties experienced in the region, social life and the political atmosphere. Yaman Koray's extensive knowledge of diving and maritime as well as being a very good observer as a writer gives us the opportunity to get to know the region and its people from a realistic perspective. With these novels of the author, it is possible to follow the agricultural production of the region, endemic vegetation, fish,

fisheries, changes and developments in the field of tourism in the Erdek region. In this research, by analyzing all of Koray's works, while examining the geography, nature, sea and social and political life of Erdek and Kapıdağ region in his novels named "Deniz Ağacı", "Gelin Taşı", "Sığırcıklar" and "Mola". In his other works, it will be presented how he refers to the environment of Erdek and its people.

Keywords: Republic Period Novel, Yaman Koray, Erdek, Kapıdağ, Sea and Fisheries

1. GİRİŞ

1.1. Yaman Koray'ın Hayatı ve Yazarlığı

Türk edebiyatında, denize ve balıkçılığa tutkusuyla öne çıkan, Türkçeye hassasiyet gösteren tutumuyla dilimizin zenginleşmesine önemli katkısı olan (Gözaydın, 2020: 78-92), Türkçenin deniz ve denizcilik ile ilgili kelime varlığını geliştiren, ancak nedense eserleri üzerinde olması gerektiği kadar durulmamış önemli yazarlarımızdan biri Yaman Koray'dır. Yaman Koray, Türk Edebiyatında başta roman türü olmak üzere yayınladığı bütün eserlerinde Türkçeyi güzel kullanan, hayatında ve eserlerinde denize tutkusu ile dikkat çeken; bir dönem çok okunmasına rağmen eserleri üzerinde akademik çalışmalar yapılmamış ve unutulmaya terk edilmiş yakın dönem yazarlarımızdandır.

Yaman Koray, erken Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatının tanınmış, üretken ve çok okunan romancılarından Mebrure Sami Alevok'un oğludur. Mebrure Sami'nin ikinci evliliğinden 1934 yılında İstanbul Büyükkada'da doğmuştur. Babası Sami Koray, zengin, ticaret ile uğraşan, nüfuzlu bir çevresi olan ama evliliğinden sonraki hayatı başarısızlıklar ve düşkünlüğüyle dolu çapkın bir adamdır (Üyepazarcı, 2019: 929). Sami Koray'ın yakın dostu, dönemin önemli tiyatro rejisörü Muhsin Ertuğrul'un teşvikiyle iyi bildiği ticareti bırakıp İstiklal Caddesi'ndeki Ses Tiyatrosu ve Sineması'nı alarak (Koray, 2005b: 18) tiyatro ve operet sahnelemeye heveslenmesi ve dönemine göre oldukça pahalı olan projelere imza atması fakat devamında işlerinin kâr getirmemesi ve çapkın yaşamına devam etmesi onu iflasa sürüklemiştir. Ardından Büyükkada'daki köşkün satılması ve Mebrure Alevok'un evliliğinde mutsuz olması sonucunda karı kocanın 1946 yılında boşanması kaçınılmaz olur (Üyepazarcı, 2019: 929).

Yaman Koray'ın annesi Hatice Mebrure Alevok, aynı zamanda İsmet İnönü'nün Harp Okulu'ndan sınıf arkadaşı, orduda önemli görevler üstlenmiş, üç yabancı dili çok iyi bilen emekli bir subay; kültürlü, aydın, sonradan ticarete atılmış ve bugün artık holding sahibi denilebilecek seviyede çok zengin olmuş Ömer Lütfü Alevok'un kızıdır (Andaç, 2011: 315).

Yaman Koray öğretim almaya başladığı Kadıköy Saint Joseph Fransız Lisesi'ni 1954 yılında birincilikle bitirmiş ve bir süre Robert Kolej'de mühendislik alanında öğrenim görmüştür (Andaç, 2011:

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

316). Genç Yaman Koray, annesiyle birlikte yazın tatil dönemlerini önceleri Pendik çevresinde geçirirken, 1950’li yılların başlarında annesinin bazı tanıdıklarının tavsiyeleri ile Balıkesir Erdek’teki turistik kampları tanıma fırsatı bulurlar. O dönemlerde İstanbul’dan tatile gidilecek en uygun yer Erdek’tir. Ege ve Akdeniz’in şimdi çok bilinen şehir ve tatil beldeleri bilinmezdi. Yazları belli dönemlerde Erdek ve yakınındaki Zeytinli Ada kamplarını, plaj ve koylarını keşfeden ve bu yöreyi çok beğenerek burada kendilerine ait bir yazlık ev inşa etme hayali kuran anne oğul, 1956 yılında Balıkesir’in Erdek ilçesine yerleşmek üzere, sahil kenarında ama o dönemde elektriği, altyapısı olmayan, yanından denize bir dere akan; sazlık ve sineklerin fazlaca çoğaldığı, bakımsız ağaçları ile o gün itibariyle şehir merkezinden uzakta bulunan 4000(dört bin) metrekaarelik bir arsa alırlar. Tam da o günlerde Mebrure Alevok’un babası Ömer Lütfü Alevok’un aniden ölmesi ve Mebrure Hanım ile Yaman Koray’a dikkate değer miktarda kıymetli bir miras kalması, anne oğulun bu arsaya yapılan o gün için büyük ve iyi bir ev yanında, halen aynı isimle işletilmekte olan Erdek Çuğra sahilindeki Alevok Motel’i kurma fikrini uyandırır. Bu yatırım yanında Erdek çevresinde muhtelif yerlerde zeytin bahçeleri de satın alınmıştır (Andaç, 2011: 318-319). Yaman Koray’ın İstanbul’dan koparak Erdek’e yerleşme öyküsü kendi ağzından şu cümlelerle ifade edilmiştir:

“Koca Kent’in -daha o zamanlar- (1956) yapma, kaba, sıkışık, -doğaya ters- uygarlık adı altında, yaratılmışlığı inkâr edercesine tutarsız ve birbirlerini yiyerek yaşayan, o gıvıl gıvıl kalabalığına dayanamayarak, o ‘Yeditepeli’ güzel mi güzel, ama yalan ve kahır dolu, rezil edilmiş koca kenti bırakarak... 20 yaşında, annemi de beraberimde sürükleyerek, en yakın ‘doğal yaşam parçası’ diye bulduğumuz Erdek’e göçtük...” (Öztop, 2006: 10).

Yaman Koray, annesinin kurduğu Alevok Motel’i Erdek’te 20 yıldan fazla işletmiştir. Turizm işinin yanında fazlasıyla tutkunu olduğu balıkçılık, sulatı balık avcılığı ve zeytincilik işiyle uğraşmıştır. Bu dönemde Kapıdağ kıyılarında, etraftaki adalarda daha önce insan ayağı değmemiş çeşitli koylarda, mağaralarda denizin diplerine dalmış ve balıkçılık yapmıştır. Denize ve balıkçılığa çok meraklı olduğu bu dönemde ve Erdek’te geçirdiği bu yıllarda Kapıdağ çevresinde pek çok tarihi kalıntıları görmüş, denizdeki verimli balık meralarını keşfetmiş ve Kapıdağ kıyısındaki köylerde, Marmara, Avşa, Paşa Limanı adasında yaşayan insanları gözlemlemek fırsatını fazlasıyla bulmuştur. Bazen bir gözlemci, anlatıcı/yazar oldu bazen de o balıkçı insanların arasına karışmış bir roman kahramanı olarak eserlerde, romanlarda karşımıza çıktı. Yaman Koray’ın bu dikkatli gözlemleri, öykü ve romanlarında bazen idealist kahramanların başından geçen olaylar olarak da karşımıza çıkacaktır.

1960 yıllarında Türkiye’nin en zengin iş adamlarından biri olan dedesinin bıraktığı mirasın üzerinde rahat yaşamak veya iş adamlığına soyunmak yerine basit bir balıkçı olmayı seçen ve fazla

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

okunan kitaplar yazan bir yazar oldu. Yaman Koray, Erdek'e yerleşmelerini, otelcilik, zeytincilik işi ile meşgul olmasının yanında balıkçı olması ile ilgili süreci şu şekilde anlatmaktadır:

“- Biyoloji için Fransa'ya Claude Bernard Üniversitesi'ne veya atom tahsili için Amerika'ya gidecektim. Ama annem bırakmadı. Bir de büyük kentte yaşayamaz olmuştum. 1956'da annemle Erdek'e yerleştim. Erdek dünya güzeli bir yerdi o zamanlar. Sahilde bir tek bizim evimiz vardı. Evin yanındaki küçük dereye sabahleyin yeşil başlı gövel ördekler olurdu, vururduk. Erdek'te 20 yıldan fazla kaldım. Otelcilik, zeytincilik yaptım. Çok güzel balıklar vurdum. Bu işin ilmini öğrendim. Deniz Ağacı, Gelin Taşı, Mola ve Sığırcık(lar) gibi kitapları o yıllarda yazdım. Meşhur oldum. Kitaplarım gazetelerde tefrika edildi.” (Arna, 2005).

Yaman Koray, Erdek'te kaptanlık yapmaya da başlar ve ilk mavi turu o bölgede başlatanlardandır. 1978'den sonra Gökova'ya yerleşerek Ege, Yunan adaları, Kuşadası-Antalya arası kendi teknesinde kaptanlık yaparak, mavi yolculuklarda koşturur. 2000 yılından sonra, zeminindeki suyu boşaltmaya çalıştığı Sultan-7 isimli teknesinde karadan kablo ile elektrik çekerken dikkatsizlik sonucu elektrik akımına kapılması sonucu ölümüne kadar (6 Mart 2006), (Üyepazarcı, 2019: 935) Marmaris Karacasöğüt'te evi olmasına rağmen deniz üzerinde teknesinde bir yaşam sürer. Ölümünden önceki son söyleşilerinden birini yaptığı 2016 yılında, sekizinci ve son eşi Sultan Koray Hanım ile evliliğinden, ufak 5-2-1 yaşlarında Mebrure, Uzay ve Derya isimli çocukları ile birlikte kâh gezerek, kâh limanlarda demirli kalarak, ama tekne içinde, deniz üzerinde yaşamayı tercih ettiği görülecektir. (Öztop, 2016: 10). Yaman Koray yazı ile buluşmasını da yine kendi cümleleri ile şöyle anlatır:

“Yazı ile buluşmam, annemin o güzeller güzeli parlak ve iyi yüzünü ilk algılamamdan bu yanadır sanyorum. Çünkü o hep yazardı... Telif, tercüme...” (Öztop, 2016: 10).

Hayatı uzun yıllar denizde ve deniz kıyısında denizcilikle ilgili işlerle geçmiş olan Yaman Koray'ın, denizi, denizlerdeki hayatı, deniz insanlarını, doğa ve çevreyi romanlarında ve diğer metinlerinde merkeze almış olması ve deniz edebiyatını bu yönüyle zenginleştirmesiyle, edebiyatımızda başka bir benzeri bulunamayacak denli büyük ve önemli bir yazar yapmaktadır.

Yaman Koray, aile büyüklerini, annesini, denizi ve yaşadığı yerlerdeki doğayı hayatında o denli merkezi konumda tutan ve yaşamayı o kadar çok seven ve hakkını veren bir yazardı ki, eserlerinde bütün bu yönleri görülmekle beraber, onun dünya sevdalısı bir insan olduğunu, yaşanmış zamanlara ve bırakıp gidenlere olan bağlılığını çocuklarına verdiği isimler açıkça göstermektedir:

“Deniz: Tutkunu olduğu.

Ömer: Dedesinin yaşamasını isterdi.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi
Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Engin: Onsuz edemez, düşlerine yatardı.

Yıldız: Parlıtısını içinde hissetti özlemle.

Ada: Sığınmak istediğiydi, içindekini de son demlerinde gördü.

Akyaka: Bağlandığı, kendi adlandırdığı mekândı.

Yunus: Onlar gibi denizlerde, deryalarda yaşamayı düşlerdi.

Mebrure: Yeryüzü sevdalısı annesi...

Uzay: Yeniçağın sesini Tanrı'nın sesiyle buluşturmayı düşlerdi.

Derya: Deniz, en çok bunu anlatmıştı ona." (Andaç, 2011: 313-314).

Yaman Koray'ın bazı romanlarında biyografik izler çok belirgindir. Kuyudaki Adam romanının analiz edilmesi onun, romanın yazıldığı güne kadar olan hayatı boyunca yaşadıklarının bir değerlendirmesi olarak görülecektir. Son evliliğini yaptığı eşi Sultan Koray Hanım için yazılmış olan Bir Ömür Yetmez, Sultan Koray Hanım ile tanışmasından kitabın yazıldığı güne kadar olan yaşamışlıkları, bazı geriye dönüşlerle ortaya koyan belgesel roman tarzında, yazarın yayımlandığını gördüğü son eseridir. Ayrıca Yaman Koray, Sultan Koray Hanım ile evliliğinden sonra bazı teknelerine onun ismini vermiştir. Bütün bunlar göstermektedir ki Sultan Koray da Yaman Koray'ın hayatına girdikten sonra, yazarın hem yaşamında hem edebi eserlerinde merkezi bir yerde konumlanmıştır. Bir Ömür Yetmez kitabında yer verilmiş olan Sultan Koray Hanım ile yaşamış pek çok olayın, zorluklarla mücadelenin yazarın ifadelerinde yer bulmuş olması bunu ortaya koymaktadır.

1.2. Yaman Koray'ın Romanları

Yaman Koray'ın 1950'li yıllardan itibaren hemen hemen 30 yıl süren Erdek hayatındaki yaşamışlıklarının, gözlemlerinin ilk mahsulü olan Deniz Ağacı romanı, 1958-1959 yıllarında ve yazar daha 25 yaşlarında iken yazılmıştır. Kendi ifadesiyle yazarın 540 sayfalık ilk romanı Deniz Ağacı 44(kırkdört) gecede hiç yatağa girmeden yazılıp bitirilmiştir. Yazar, 1962 yılında 28 yaşında iken Cumhuriyet gazetesinde tefrika edilen eser, aynı yıl Remzi Kitabevi tarafından kitap olarak basılır (Üyepazarcı, 2019: 931). Deniz Ağacı romanı yayımlandığında çok okunmuş, beğenilmiştir. Roman, İngilizceye çevrilmiş ve dönemin Amerikan film şirketlerinden Columbia Pictures şirketi eserin film haklarını 25 yıllığına satın almış, hatta dönemin en popüler aktörlerinden birinin başrolü oynayacağı haberi yapılmıştır. Ancak bu proje gerçekleşmez. Deniz Ağacı daha sonraları 1974 yılında Orhan Elmas yönetmenliğinde, Tarık Akan ve Hale Soygazi'nin başrollerinde oynadığı Kanlı Deniz ismiyle sinema filmi yapılmıştır (Üyepazarcı, 2019: 932-935).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Deniz Ağacı romanının ardından Yaman Koray, Gelin Taşı, Sığırcıklar, Mola ve Kuyudaki Adam romanlarını da yine Erdek'te yaşarken yazmış ve bazı eserleri Milliyet gazetesinde tefrika olarak yayınlanmıştır. Gelin Taşı ve Sığırcıklar romanları yine Erdek çevresinde ve civar adalarda, koylarda geçen olayların anlatıldığı, ayrıntılı gözlemlerin ve otobiyografik unsurların yer bulduğu romanlardır. Mola romanı ise Erdek'in Narlıköy'ünün merkez mekân olarak yer bulduğu, zaman zaman Marmara Adası çevresindeki adaların, koyların, Erdek ve Kapıdağ'ın kuzeydoğu kıyıları ile yer yer Bandırma açıklarının da mekân olarak görüldüğü bir eserdir.

Yaman Koray'ın Kuyudaki Adam isimli romanı ise Erdek'te 1960'lı yılların sonunda yazılmış fakat yıllar sonra 2005 yılında kitap olarak basılmıştır. Anlatıcı/yazarın Erdek-Ankara arasında otobüs yolculuğu eksenindeki olayların anlatımı ile ilerleyen roman, anlatıcı/yazar/kahramanın geçmişe dönük "Cavatina" olarak isimlendirdiği iç sesinin konuştuğu farklı paralel bir kurgu ile devam etmektedir. Sanatçı içinde doğup büyüdüğü çevrenin çocuğudur, çevresinde olup biten olaylara kayıtsız kalmaz, en azından bu hadiselerden etkilenmemesi beklenemez. Bununla beraber sanatkârı aynı zamanda bir mizacın adamı olarak besleyen, dış şartlardan çok iç tesirlerdir. Yaman Koray'ın Kuyudaki Adam romanı da sanatçının ruhundan yankılar duyuran ve romanlarında bize yazarın hem Erdek'ten önceki hayatından hem Erdek'i keşfetme sürecinden ve Erdek'e yerleşme sonrasında o çevrede yaşanan olaylardan zengin otobiyografik bilgiler veren önemli bir eserdir. Kuyudaki Adam romanında içerik dediğimiz şey, sanatçının üslubuyla form kazanmış ve bu anlamda eser sanatkârın imzasını diğerlerinden farklı bir biçimde yansıtmıştır. Onun için yazarın bu romanını sadece tarihî sürecin içerisinde ele almamız yeterli olmaz, eser-sanatçı arasındaki özgün ilişkiyi de görmemiz ve anlamamız gerekmektedir (Koray, 2005a: 507 s.).

Hayvanlarım isimli hikâye kitabı, Yaman Koray'ın, çocukluk döneminde sahip olduğu hayvanlarla ilgili 13(onüç) kısa hikâyenin bir araya getirilmiş olduğu ve yazarın daha 12 yaşında iken İstanbul hayatında yayınlanmış olan ilk eseridir. Hayvanlarım, annesi Hatice Mebrure Sami Alevok'un kitaplarını da basmış olan Remzi Kitabevi tarafından yayınlanmıştır (Koray, 1946: 87 s.).

Yaman Koray ve annesi Erdek'e gelip yerleştikten sonra zeytincilik, otelcilik, balıkçılık yapıp, bu süreçte birkaç evlilik yaparak boşanırken, diğer yandan annesinden kalıtım yolu veya çocukluğundaki gözlemlerin motivasyonu ile yazarlığa yönelmiştir. Annesi ile birlikte yaklaşık 20 yıldan fazla Erdek'te hayatlarını sürdürmüşlerdir. Tatil mevsimi sonunda otellerini kapattıktan sonra annesi İstanbul'a gelmekte, Tepebaşı'nda Kavak Otelinde, önce birinci cildi "Geçmişte Yolculuk" ismiyle yayınlanmış olan anı kitabını yazmaktadır (Alevok, 1971: 399 s.). Kitabın ikinci cildi "Sevgilerin En Güzeli" ismiyle Hürriyet gazetesinde tefrika edilmiş, ancak daha sonra kitap olarak yayınlanamamıştır (Güler, 2010: 59-60).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Yaman Koray ise ilk yıllarda annesiyle beraber İstanbul'a dönmeyerek Erdek'te kalmış, sonraki yıllarda kış mevsiminde güney bölgelerinde Bodrum ve Marmaris'e gidip sualtı balıkçılığı yapmıştır. Koray'ın bu gidiş gelişleri, sonunda yazarın ve annesinin Erdek'ten ayrılma ve oteli satıp tekne almaya karar vermelerine sebep olur. Ana oğul Erdek'ten ayrıldıktan sonra Beyaz Ada isimli tekneleri ile mavi tur gezileri organize ederler. Yaman Koray Erdek'ten ayrıldıktan sonra bir süre eser vermez. Uzun bir aradan sonra 1977 yılında konusu bu defa Erdek'te değil Marmaris'te bir deniz, tabiat ve aşk hikayesi ekseninde geçen Büyük Orfoz romanını yazar ve yayımlar. Büyük Orfoz, diğer eserlerinden sekiz yıl sonra yazdığı, en çok sevilen, ses getiren romanı olur. Büyük Orfoz, insan doğa ilişkisine dair yazılmış en güzel romanlarımızdan biri olmuştur (Türkeş, Haziran 2016: 147). Kahramanın hayatından kısa bir kesit içindeki av tutkusu, hem kelimenin gerçek anlamıyla büyük balık avı, hem de bir evlilik avı olması yönüyle romanı birbirine paralel ilerleyen iki katmanlı hale getirir (Koray, 1978: 408 s.).

Büyük Orfoz'un yayınlanması sonrasında Yaman Koray'ın yazmaya yine ara verdiği görülecektir. Bu eserden beş yıl sonra yazılan Badanalı Yüzler eseri yazarın, denizle ilgisi olmayan, edebiyat dünyasına ve yayıncılara karşı küskünlüğünü ortaya koyan kitabı olur (Koray, 1983: 256 s.).

Badanalı Yüzler, roman türünde yazarın yayınlanmış son eseri olur. Bu eserden sonra yazarımız yirmi yıl boyunca yazmayacak, daha önce Erdek'te yazdığını, 1967 yılında Sığırcıklar romanının ön iç kapağında yayınevinin "yakında yayınlanacak" diye haber verdiğini öğrendiğimiz Kuyudaki Adam 2005 yılında yayınlanır. Bu kitabın ardından Yaman Koray'ın hayatta iken belgesel/anı/roman hibriti diyebileceğimiz iki kitabı daha ardı ardına yayınlanmıştır.

Belgesel metinlerle kurulmuş olan Ne Cennet Şey Şu Deniz, yazarın Erdek hayatının yanında güney denizlerindeki dalgıçlık, sualtı balıkçılığı, oltacılık deneyimlerini çeşitli anılar, yaşanmışlıklar, tanıdığı bazı isimlerle zenginleştirmiş olduğu benzersiz bir kitaptır. Yaman Koray, bu kitabıyla, adeta ömrünü geçirdiği ve çok sevdiği denize hem vefa borcunu öder hem de bildiklerini, deniz ile ilgili bütün donanımını okuyucuya açar. Yıllar boyu yaptığı turizmcilik ve balıkçılık hayatında yaşadığı deniz ve balıkçılık anıları, balık çeşitleri, balık yemekleri, deniz turizmi, denizlerin turizm işi ile ilgilenenler eli ile kirletilmesi, devletin ve hükümetlerin denizlerle ilgili çevre politikaları gibi konularda biriktirmiş olduğu notlarını kitaplaştırmış olur. "Onun insanı ve toprağı anlatması, tıpkı denizi ve insanı anlatması gibidir. Dokunarak anlatır her birini; sözle, duyguyla, aynı zamanda bakışla, elle, gözle, ruhla dokunur Yaman Koray. Bu nedenledir ki, şunu derim; Koray ilk çevreci anlatıcımızdır. O, bambaşka bir gözle bakıyordu doğaya. Pastoral bir seyri anlatmaz, doğanın insandaki yerine, insanın doğadaki varoluşuna derinden bakar/görür/gözler, hissederek ve yaşayarak anlatırdı." (Andaç, 2016: 142).

Yaman Koray'ın, Ne Cennet Şey Şu Deniz kitabının ardından yayınlanan ve ölümünden önce yayınlanmış olarak gördüğü son kitap olan eseri ise Bir Ömür Yetmez'dir (Koray, 2006: 270 s.). Yazarın

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

14.04.2005 tarihinde Saat 12:49'da tamamlandığını belirttiği Bir Ömür Yetmez kitabı son eşi Sultan Koray Hanım'ın hikâyesi olarak yazılmıştır. “Sultan”, “Tıkamış”, “Gidiş Yolu”, “Yeşil Işık”, “Gerçek”, “Dönüş Yolu”, “Kazıktan Kazığa” ve “Nereye Kadar?” başlıklarını taşıyan sekiz bölümden meydana gelen ve Ocak 2006 tarihinde belgesel türünde bir kitap olarak Akis Yayınları tarafından yayınlanan Bir Ömür Yetmez, aslında kitaptaki olayların tarihleri, kitabın içinde ismi geçen kahramanları ile gerçek olan belgesel ve otobiyografik öğeleri çok ağır basan bir romandır adeta. Eser, kitabın içinde tanışma ve ölüm hikâyesi de anlatılan, yazarın çok sevdiği dostu, yakın arkadaşı Avukat Gürkan Tözün'e ithaf edilmiştir.

Bir Ömür Yetmez'de Yaman Koray'ın, kendisinden kırküç yaş küçük, ama bu kadar yaş farkını hiçe sayarak, mutluluğu yaşayan Sultan Koray Hanım ile olan tanışma hikâyesini ve evlenmelerini kurgusal bir yapı ile okuyucunun gözleri önüne serilmiştir. Yazar, Bir Ömür Yetmez'de Sultan Koray Hanım'ı hem fiziksel hem de kişilik yapısı olarak yakından tanıtmıştır okuyucuya. Sultan Koray, kişilik olarak kendini yetiştirmiş ve her yönden gelişmeye ve yetişmeye açık güçlü bir karakter olarak anlatılır. Bir Ömür Yetmez, Sultan Koray Hanım'ın balıkçılık alanında kendini geliştirmesini, evlilik ilişkilerini, “Mebrure”, “Uzay” ve “Derya” isimlerini verdikleri, kitabın yayınlandığı tarihte 5-2 ve 1 yaşlarında olan üç çocuğunun art arda doğumunu, ayrıca bir çocuklarının doğum esnasında kaybedilmesini dikkatlere sunarken; bütün zorluklar ve hayat mücadelesi içinde bazı tersliklerin, Yaman Koray'ın rahatsızlığının ortaya çıkmasının, yazara prostat kanseri teşhisi konulmasının, ameliyatının ve bu hastalık sürecinde yaşananların da adeta günbegün anbean anlatıldığı bir hikâyedir.

Yaman Koray, 6 Mart 2006 tarihinde Sultan-7 isimli teknesinde elektrik akımına kapılması sonucu vefat etti. Yazarın bütün söyleşilerinden, yazdığı eserlerden öğreniyoruz ki, küçük yaşlardan itibaren eserlerini kolay ve hızlı yazan; gözlemlerini, duygularını başarılı bir biçimde yazıya dönüştürebilen ve çok sayıda esere sahip olabilecekken, yayıncılara ve edebiyat çevrelerine küsmesi sebebiyle pek çok eserini yayınlamadan bekleten bir tavır takınmıştır. Ölümünden kısa bir süre önce verdiği söyleşilerde “Tuzlu Güneş”, “Son Geminin Şarkıları”, (Andaç, 2011: 318, 320) “Annelerin En Güzeli” ve “Bumerang” isimleriyle basılacak ve yayınlanmak üzere olan eserlerden söz edilmiştir. (Öztop, 2005: 4-6).

Yazarın ölümünden beş yıl sonra, annesi Mebrure Alevok'un “Annelerin En Güzeli” ismi ile 1972 yılında Hürriyet gazetesinde 135 nüshada tefrika edilen “Sevgilerin En Güzeli” başlıklı hatıralarının ikinci cildine adeta bir nazire olarak “Annelerin En Güzeli” (Koray, 2021: 292 s.) isimli eseri yayınlanmıştır. Annelerin En Güzeli, Yaman Koray'ın annesi Mebrure Alevok'un ölümünden sonraki ruh halini, ona olan bağlılığını ve benzeri olmayan bir anne sevgisini, annesiyle beraber sırasıyla İstanbul, Erdek, Marmaris, Gökova, Akyaka ve Karacasöğüt'te devam eden hayat maceralarını anı-

roman türünde gözler önüne serdiği, zaman zaman şiirsel anlatımın yer aldığı, kolay okunabilen bir eserdir.

Yaman Koray'ın "Bumerang" isimli eseri de yine yazarın ölümünden beş yıl sonra, son eşi Sultan Koray Hanım'dan doğan ikinci çocuğu Uzay'a ithaf edilmiş, konusunu Marmaris, Gökova, İstanbul üçgeninde geçen gerilim dolu bir çatışmadan alan ve bugün itibariyle yazarımızın yayınlanmış olan son eseridir.

2. DENİZ AĞACI ROMANINDA ERDEK VE KAPIDAĞ ÇEVRESİ

Deniz, insanlığın kültürel birikiminde çok önemli bir olgudur. Medeniyetler genellikle deniz kıyılarında kurulmuştur veya medeniyet merkezlerinin denizle bir biçimde bağları bulunur. Kişisel yönden de insan soyunun bir yarısı denizdedir. Denizin ve deniz kıyısındaki coğrafyanın zenginliği, insan yaşamına olan katkısı birçok ülke edebiyatçısının eserlerinde akis bulurken, insanın deniz ile olan münasebeti ve mücadelesinin öne çıkan en güzel ürünlerinden bazılarını, Türk edebiyatında Yaman Koray'ın romanları arasında görebiliriz (Belge, 2016: 192).

Yaman Koray'ın Erdek yöresinde tabiatın, denizin ve deniz insanların zorlu, mücadelecî, çatışmalı, inişli çıkışlı yaşamları çok güzel bir dille Deniz Ağacı romanında anlatılmaktadır (Koray, 1962: 551 s.).

Deniz Ağacı romanı, Hayırsız Ada açıklarında kılıç balığı avcısı kahramanların kılıç avı sahneleri ile başlar. Denizin, ada kıyılarının, iklimin meydana getirdiği ortamın tasviri, yazarın gözlem gücünü ve manzarayı eserine aksettirmesi bakımından benzersizdir.

Deniz Ağacı romanının başında, olayların geçtiği coğrafyanın, okuyucuların gözü önünde canlandırılmasına yardımcı olmak amacıyla iki harita yer almaktadır.

Birinci harita olayların geçtiği coğrafyayı daha yakınlaşmış bir biçimde göstermek bakımından Marmara Adası üzerindeki yerleşim yerleri ve Kapıdağ Yarımadasının kuzeyi ile kuzeybatı kıyılarındaki yerleşim yerleri merkez olmak üzere, Avşa Adası yerleşim yerlerini, Ekinlik Adasını, Paşa Limanı Adasını yerleşim yerleriyle beraber göz önüne sermektedir. Ayrıca Marmara Adasının batı yönünde kalan küçük Hayırsız Ada ile doğu yönünde kalan küçük Fener Adası gösterilirken, Trakya ciheti ve İstanbul ciheti de oklar ile haritada işaretlenmiştir.

İkinci harita ise Marmara Denizi'nin batı ve güney yönünü bütün Kapıdağ ile Marmara Adası çevresindeki adaları, Trakya'nın güney kıyılarını Tekirdağ'ı ve sahil yerleşim yerlerini göstermek suretiyle beraber Çanakkale Boğazı'na kadar olan coğrafyayı göz önüne sermektedir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Deniz Ağacı romanında mekân, deniz ve Erdek yakınlarındaki köylerdir. Kapıdağ yarımadası çevresi, adalarıyla, deniziyle hemen bütün Marmara Denizi'nin batısı, güneybatısı, biraz da kuzey batısıdır. Hayırsız Adası, Fener Adası, Marmara Adası, Ekinlik Adası, Kapıdağ, yer yer romandaki olayların içinde geçtiği en önemli öğeler olarak görünür. Kahramanların geçim kaynakları denizdendir, özellikle romanın konu edildiği mevsimde mutlaka kılıç balığındandır. Kılıç balığı büyük bir balıktır, kısa bir süre görünür, maddi olarak getirisi yüksektir, kıymetlidir ama avlaması hazırlık gerektirir, teknede en az iki kişi ile bazı özel ekipmanlarla avlanabilir, kılıç balığı saldırgandır. Romanda anlatıldığına göre 1960'lı yıllarda Marmara Denizi'nde mevsiminde bol miktarda kılıç balığı avlanabilmektedir.

Deniz Ağacı romanı, olayların Erdek ve çevresindeki kılıç balığı sezonunda kılıç balığı avcısı olan kahramanların av sezonunun kısa olması sebebiyle hem zamanla hem de denizdeki zorluklarla, imkansızlıklarla mücadelesi üzerine kurulmuş ve romandaki olayların anlatımının, zaman olarak 02 Nisan 1960 günü başladığı ve 27 Mayıs 1960 İhtilali sonrasında tamamlandığı, “27 Mayıs güzellemesi” olarak nitelenebilecek bir romandır. Yazar, romanında çok fazla deniz araçları, denizcilikle ilgili av malzemeleri, av tamir takımları ve avcılıkla ilgili teknik terimler kullanır. Bütün bu bilgilerin yanında yazar, okuyucuya kılıç balığının Mayıs ve Haziran aylarında havaların ve denizin ısınmasıyla su yüzeyinde güneşin ısısından yararlanmak için sırtını ve sırtındaki üst yüzgecini -balıkçıların tabiriyle “yele”sini- gösterdiğini, bu şekilde yüzerken teknelerin ön tarafına montajlanan sırtık üzerinde el zıpkınıyla, büyük bir güç ve marifetle balığın avlanabildiğini de detaylı tasvirlerle adeta bir görsel şölen halinde sunmaktadır.

Deniz Ağacı romanında karşımıza çıkan ilk mekân Hayırsız Ada önleridir. Trakya kıyıları yakındır. Balık avına çıkan tekneler arkalarını Marmara, Hayırsız Ada, Ekinlik Adasına vermiştir. Avcı tekneleri Trakya kıyılarına, hayal meyal beliren dağlara, içdeliklere doğru ilerlemektedir ki bu anlatımlar, yazarın coğrafyada görülen tabiat ile ilgili ayrıntıları okuyucunun gözü önüne sermesi bakımından dikkat çekmektedir (Koray, 1962, s.7-8). Romanda kılıç avına çıkan ana karakter Ahmet ile rakipleri diğer kılıç balığı avcıları Aziz, İbrahim, Rüstem mekân olarak zaman zaman Marmara havzasından, Kapıdağ yarımadası ile Trakya kıyıları arasındaki boğazdan, Trakya kıyılarından Mürefte'den, İstanbul'dan gelen kılıç balığı avcılarında bahsedilmiştir.

Akşamları av ile kıyıya çıkıldığında balıkçıların toplandığı “Muradın kahve” buluşma yeridir. Balıkçılar bazen Marmara denizinde açıklarda balık peşinde sürüklenirken, “boğaz” ve “orta kanal” olarak ifade ettikleri açıklarda Sovyetler Birliği'nin büyük petrol tankerlerine rastlamaktadırlar ki zaman zaman o tankerlerin meydana getirdiği dalgaları onların düzenini bozmaktadır. Balıkçı kahramanlar arasında en fazla konuşulan konular fırtına, poyraz, rüzgârın yönü, Marmara Adası tepesini tutan bulut,

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

havanın serinlemesidir. Bu meteorolojik kavramlar bir yandan olayların geçtiği bölgenin, coğrafyanın sezonluk iklim değişmelerini ortaya koyarken, bir yandan da balık avcılarının bölgenin hava değişimine gösterdikleri hassasiyeti yazarın ortaya koyması bakımından dikkat çekicidir:

“Sert bir sağnak, ‘denize çıkanın hiçbir zaman, poyrazı unutmaması lazım geldiğini’ onlara bir kere daha hatırlattı. Henüz pek dalga yoktu ama, bunun gecikmeyeceğini iyi biliyorlardı. Kefken kuşları, kopmuş uçak pervaneleri gibi, sağda solda, delice uçuşlarına başlamışlardı bile.” (Koray, 1962, s.33).

“Altında, gölgesinde; çılgın bir deniz üstünde, çılgınca kaçmaya çalışan yüzlerce küçük tekne, yüzlerce kıymıkla alay eden ilk kakkahalar da duyulmakta gecikmedi. Trakya dağlarına düşen yıldırımlar, o eğilmek bilmez tepelerin deldiği bulutların öfkeli şimşekleri, birbirini kovalıyan çentik çentik aydınlıklar, peşpeşe patlayan gök gürültüleri halinde, bütün Orta Kanalı doldurdu.” (Koray, 1962, s.309).

Deniz Ağacı romanında Marmara Adası çevresi ile Kapıdağ yarımadası çevresindeki meteorolojik değişimler sık sık kahramanlar tarafından dile getirilir ve hemen ardından da kılıç balığı avcılarının hem teknelerini ve avladıkları balıkların korumak hem de kendilerini güvenli bir kıyıya ulaştırmak için tedbirler aldıkları ifade edilir.

Deniz Ağacı romanında, Erdek yakınlarındaki bir köy ve onun çevresinde yaşayan insanların, politika ile ilgili düşünce ve tutumları, kendi aralarındaki sınıf farklılıkları ve bu farklılıklar sonucu yaşanan olaylar da konu edilmiştir. Fuat Reis, yörenin en güçlü adamlarındandır. Çok partili rejime geçilmesiyle iktidar olan Demokrat Parti, kendi tek parti rejimini kurmayı amaçlamaktadır. Fuat Reis, geçmişte bölgede yaşanan mübadele ve etnik göçler sebebiyle şaibeli servet sahibi olmuş, yakınlık kurduğu ve bölgede temsilcisi olduğu Demokrat Parti'nin sağladığı imkânlarla, yoksul balıkçı ahalinin tepesinde her şeyi yapmayı kendine hak görmüş ve acımasızlaştıkça “Parti”deki gücünü ve servetini daha da arttırmıştır.

Bir aşk öyküsü üzerinden ilerleyen Deniz Ağacı romanında, sınıfsal çatışma ortamı içinde, ayrıca dürüst insanlar da görünmektedir. Yüzelli tonluk taş teknesi ile haftanın belli günlerinde Karabiga'dan aldığı kömür veya Erdek sahil limanlarından yüklediği taş yükünü taşıırken, avcılarının avlamış oldukları kılıç balıklarını İstanbul balık haline götürüp dönüşlerinde balıkların paralarını sahiplerine getiren Rıza Reis gibi öne çıkan kahramanların yanı sıra Tonyalı, Tavşan Reis, Abduk gibi yan roman kişilerinin yer aldığı da görülmektedir. Romanda zaman zaman geri dönüşlerle anlatılan olaylar, fırtınalı günlerde Erdek sahillerinde teknelerin kuma oturması, bazen hasar görüp parçalanmaları; adalardaki ve sahil köylerindeki ahalinin posta motorları ile bazen Erdek pazarına, bazen resmi dairelerdeki işleri gereği

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Bandırma'ya taşınmaları, öylesine bir Erdek yolculuğunda teknede rastlanılan mahkûmun ilginç ve karmaşık hikâyesi, romana günlük hayattan zenginlik katan unsurlar olarak öne çıkmaktadır.

Romana ismini veren Murat'ın işlettiği köy kahvesinin bitişiğindeki deniz ağacı romanın adıyla kendiliğinden bütünleştirici bir ilgi oluşturmaktadır:

“Her zamanki yeri, kahveci Muradın: ‘Bin lira verseler satmam!’ dediği, kahvenin şerefî, koca ağacın altıydı.

İki sene evvel, Ekinlik adasının açık taşından, sinağrit paraketasına takmış, çekip çıkarmıştı Murat, bu dalları yıldız yıldız parlayan koca ağacı denizden.

İki metreye yakın boyda, büyük bir yelpazeyi andıran bu ‘deniz ağacının’ kıvrım kıvrım yüzlerce dalında, tam iki gün iki gece, fosforlu, bin bir benek, birbirini kovalayarak, koşuşmuş; altında gazete okunacak kadar ışık saçmıştı etrafa!” (Koray, 1962: 43).

Deniz Ağacı romanında Kapıdağ yarımadası ve Erdek çevresinde sadece coğrafya, tabiat, deniz, iklim, havadaki meteorolojik değişiklikler sergilenmez, bütün bunlar yanında bölge insanının birbiriyle sınıfsal farklılıkları yanında sosyal ilişkileri de gözler önüne serilir. Özellikle denizci kahramanlar, motor sahipleri, balıkçılık işi ile iştiğal eden kahramanlar arasındaki ilişkiler, selamlaşmaları, hal hatır sormaları da okuyucuya aktarılmaktadır:

“İlk ‘merhaba’ tâ dipten, pencerenin yanından geldi.

— *‘Merhaba Ahmet!’*

— *‘Merhaba Kâzım Reis’ diye boyun büktü Ahmet.*

— *‘Merhaba Ahmet oğlum!’*

— *‘Merhaba Hacı Efendi.’*

— *‘Merhaba Ahmet!’*

— *‘Merhaba Veli Reis!’*

— *‘Merhaba Ahmet!’*

— *‘Merhaba Salih Kaptan!’*

Aşağı yukarı, ‘hatır ve yaş’ sırasına göre gidiyordu selâm faslı. Bu, hemen hemen, Kapıdağ’ın, Marmara’nın ve civar adaların bütün kahvelerinde âdetti. Günün hangi vakti olursa olsun, kahveye veya bir topluluğa yeni biri girdi mi, derhal en mühim konuşmalar bile kesilir, herkes teker teker, yeni gelene ‘merhaba’ der, o da herkese, teker teker, yüzünde, sesinde hep aynı ifadeyle cevap verirdi.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Herkes, sırasını iyi bilirdi.” (Koray, 1962: 44-45).

Deniz Ağacı’nda konuşan kahramanlar, her ne kadar birbirlerine karşı rakip olsalar da kahvelerde, sahillerde bir araya geldiklerinde hal hatır sorarken aralarında bir samimiyet ve yakınlaşma olmaktadır.

“— ‘Bütün gün, tam yol gezdim!’ dedi Kuduz. “Benzinci Turhan Beye çalışıyoruz gene. Anasını ağlattım makinanın. Bedalan önleri, Dağlar Altı, Orta Kanal... sonra ta Asmalı Fenerine kadar indim. Yok be Allahım. Gözlerim görmez oldu. Dönüşte tam üç kere, suda oturmuş keşken kuşlarına saldırdım, yele diye!... Olur ama, bu kadar da kesat olur mu be?” (Koray, 1962: 47).

Deniz Ağacı romanından öğreniyoruz ki, bazen balıkçılar arasındaki selamlaşma ve dertleşme esnasında, rekabetin getirdiği kıskançlık duygusu kaybolur ve genellikle balık avında yaşanan zorluklardan, aksiliklerden, motorların arızalarından, bir balık peşine uzun bir mesafede ta Tekirdağ sahillerine kadar koşturmacanın ardından harcanan emek ve benzine rağmen eli boş dönmelerden yakınılmaktadır. Bazen de balığa çıkan acemi balıkçıların kısmetsizliği, onların pişmanlık duymalarını ve Kapıdağ’da kalarak taş ocaklarında, çakılcılık işinde ve daha başka işlerde çalışma isteğini ortaya çıkarır ve bu esnada Kapıdağ çevresindeki Alkoz, Gelin Taşı gibi sinağrit balığının çok bol bulunduğu meralardan, farklı muhitlerden bahsedilir:

“Fethullah, mahzun mahzun:

— ‘Vallaha’ dedi. ‘Sizi bilmem ama, biz belki acemilikten, daha bir tane balık vurduk. Kumanyayı boş ver, benzinin yarısını bile çıkaramıyoruz. Güzelim sinağritleri bırak da, gel buraya! Yahu, Kapıdağ’da kalsaydım da taş taşısaydım, çakılcılık yapsaydım, daha iyiydi. Nah hep işte bunun aklına uydum da, geldim. Ah kafa!

.....

— ‘Boş ver be canım abicim! Elbet bize de güler Allah... bak şu denize. Şu adaya. Cennet gibi. Fena mı? Geziyoruz. Yer görüyoruz. Hep sinağrit peşinde, Alkoz, Gelin Taşı, Alkoz, Gelin Taşı! Bıktık artık. Şu adaya bak, ne güzel. Hadi kalkın, canlanın, biraz çikalım tepeye doğru... Bir iki taş yuvarlayalım.’

Söylene söylene, Fethullah da katıldı onlara. Biraz yandan, Trakya cihetine bakan taraftan dolanarak, tepeye tırmanmaya başladılar. Adanın bu yakası fazla rüzgâr tutmuyordu. Zaten kalıyordu poyraz.” (Koray, 1962: 320).

Balık peşinde koydan koya, açıktan açığa koşturan balıkçı kahramanların mücadeleleri, karşılaşılan zorluklar ve hissedilenler ortaya konurken Kapıdağ’dan uzun bir mesafede yer alan yerleşim yerleri Hayırsız Ada, Tekirdağ sahillerindeki köy ve mevkiiler de gözler önüne serilmiştir:

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

“Hayırsız’ın, Dağlar Altına, Gaziköy’e doğru dönük bu tarafı; kayaların içine minik bir liman gibi sokulan denizi her iki yandan kucaklayan keskin kenarlı, çıplak granit duvarlarıyla, yüzlercesi üst üste konmuşçasına, boyuna kalınlığına gelişmiş, büyük bir ‘U’ şeklinde, korkunç, insafsız bir uçurum hâlinde, dimdik yükseliyordu.” (Koray, 1962: 321).

Deniz Ağacı romanında yaşanan olaylar arasında hukuki meseleler de yer alır. Romanda olayların akışı ile öğreniyoruz ki, Marmara Adasında önceden hukuki davalar görülüp, hapisane var iken zaman içinde hapisane ve mahkemeler Erdek’e taşınmıştır. Bu konunun romanda anlatılmasıyla Marmara Adasından Erdek’e yolcu taşımacılığında kullanılan motorların durumu da dile getirilmektedir:

“Eskiden ‘mahpushane’ vardı Marmara’da, ama şimdi bütün davalar Erdek’te görüldüğünden, mahkeme de, cezaevi de oradaydı.

Erdeğe gidecek bir motor bulunup da Ahmet oraya, Adalet önünde hesap vermeğe gönderilene kadar, bekleyecekti işte, karakolun bodrumundaki ‘nezarethanede!’” (Koray, 1962: 338).

Erdek çevresinde yaşayan romandaki balıkçı kahramanların aileleri, sevgilileri ile Erdek’teki sosyal ve eğlence hayatı da Deniz Ağacı romanında gözler önüne serilir. Sıcakların başlamasıyla akşamları toplanılan açık hava sineması ailelerin, gençlerin buluştuğu eğlence mekânı olarak yer alır romanda. Romanın en önemli karakteri Ahmet’in sevgilisi Meryem ile bazen Erdek motorunda bazen de bu açık hava sinemasında buluşma sahnesi detaylı tasvirlerle ifade edilmiştir (Koray, 1962: 138-140).

Deniz Ağacı romanında, romandaki esas kahraman Ahmet’in akşamları sahile çevre köy sakinlerinin eğlenmesi için kurulan panayırdaki sigara sergisinde halka atma yarışmalarına katılmasının anlatıldığı bölümlerde, yarışmaya katılanlara halka veren Yıldız isimli kız ile yaşadığı ilişki anlatılırken, (Koray, 1962: 286-288) öğrenmekteyiz ki Erdek’in romanın yazıldığı dönemde özellikle erkekler için önemli bir eğlence yeri de bu sahilde kurulan panayır sergileridir.

3. GELİN TAŞI ROMANINDA İLHANKÖY

Yaman Koray’ın Gelin Taşı (Koray, 1963: 336 s.) romanı oğlu Ömer’e ithaf ettiği ve 1963 yılında yayınlanmış tamamıyla Erdek ve Kapıdağ çevresi romanıdır. Romanın merkezinde en çok ele alınan olayların yaşandığı mekân İlhan köyü ve çevresidir. Yazar, romanda bazen İlhan köyü’nün eski ismi “Herek”i de kullanmaktadır. Eserin başlarında, anlatımın ilerlemesiyle geçecek yer isimleri özellikle Kapıdağ’ın Batı kıyısında ve kuzeyinde yer alan yerleşim yerleri ve o yörede yaşayanlarca bilinen belli başlı koylar ve coğrafya parçalarının eski veya yaygın olarak kullanılan isimleri dipnotlarda verilmiştir: (Konya: Ocaklar Köyü, Rutya: Narlıköy, Herek: İlhan köyü, Paflimi: Ova, Dragonda: Doğanlar, Utat Mora: Arka Deniz, Marabitya Burnu, Maymundere, Ekinlik Adası, Manastır, Taş Ocakları, Murat Bayırı.)

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Gelin Taşı'nda olaylar, Hüsam isimli kahramanın askerlik dönüşünde, 1938 yılı Mart ayı ortalarında çok fazla karın yağmış olduğu ve her yerin karla kaplı olduğu soğuk bir havada, Bandırma-Erdek-İlhanköy arasındaki mesafeyi, herhangi bir ulaşım aracının ve yolun izin belli olmadığı bir gecede sabaha kadar yürümesi ile başlatılmıştır. Romanın başında kahramanımızı Bandırma tarafından gelmiş, Düzler olarak adlandırılan bölgede Kapıdağ yarımadasının başlangıç noktasında yürürken buluruz:

“1938-Mart ortalarında bir geceydi.

Bandırma-Erdek yolunun lekesiz beyazlığını, koca bir çift asker postalı zumbalıyordu.

Hızlı hızlı yürüyordu adam.

Bembeyaz yolda Bandırma tarafından gelip, ilerilere doğru uzanan ayak izlerinin zincirine boyuna yeni halkalar, yeni kara delikler ekleniyordu. (Koray, 1963: 5).

“Az sonra yol dönecek, poyraza kapalı yakanın sâkin denizine kavuşacak, iki yanda sıralanmaya başlayan zeytinliklerin kuytulduğuna sığınacak, ama gene hiç değilse bir üç saat sürecekti şu şimdiki Belkıs havalisinden Erdek'e kadar.”

“En aşağı üç saat daha çeker Erdek. En aşağı. Ya sonrası? Ya Erdek'ten köye kadar? Erdek... Konya(Ocaklar)... Rutya(Narluköy)... Herek(İlhanköy)... Koy bir dört saat da bu yol için. Olsun varsın. Olsun. Geliyorum ya, olsun! Hey gidi Kapıdağ hey... Dayan geliyorum! Herek köyüm. Geliyorum işte.” (Koray, 1963: 6-7).

Gelin Taşı romanında kahramanın ağzından anlatılan yolculuk, zaman zaman anlatıcı/yazar tarafından da tamamlayıcı bilgilerle ilerletilir. Bu anlatımların olduğu bölümlerde, İlhanköy çevresinin coğrafyası, mimari durumu, tarihi ve tarihi yerleri, insan çeşitliliği hakkında okuyucuya bilgi aktarılmaktadır:

“Kapıdağ'ın hemen bütün sahil köylerinde, bu arada İlhanköy'de de rüzgâr, tuz ve hurafe karışık eserdi.” (Koray, 1963: 8).

Roman kahramanının İlhanköy'e sabah varması sonucunda yaşanan olaylar, anlatıcı/yazar tarafından geçmişte yaşanan olaylara bağlanarak ortaya konulmaktadır. Hüsam'ın köye dönüşündeki yolculuk esnasında kuduz olan bir köpek tarafından ısırılması olayı, bu ısırılmanın ardından kırkıbirinci günde kudurarak ölmesi sürecinde, köy ahalisinin sağlık tedbirleri karşısındaki cehaletini, o dönemdeki İlhanköy ve çevresinde yaşayan insanların çaresizlik ve imkânsızlıklarını ortaya koyarken, bir yandan yöre insanının batıl inanışlarını, hurafelere ve efsanelere yatkın olduğunu da göstermektedir. Romanda bölgenin mübadele öncesi ve sonrasındaki insan çeşitliliği ve İlhanköy çevresindeki demografik yapı da gözler önüne serilmiştir:

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

“(Murat Ağa)...Herek köylülerinin büyük çoğunluğu gibi, Pomaktı. Karacaova muhacirlerindendi. İstiklâl harbi sonunda, Rumlar kaçıp gittikten sonra; Kapıdağ’ın ve civar adaların bütün köylerine olduğu gibi, Herek’e de, muhacirler yerleştirilmişti.

Karacaovalılar, on-onbeş hane Boşnak, üç-beş ev Giritli, birkaç tane de Tatar...

İlhanköy’de daha eskiden, hiç yerli Türk oturmadağı için, Rumlardan boşalan bütün yerlere, bu çeşitli diyarlardan gelmiş muhacirler konmuştu. Hepsinin istediğı çalışmak, iyiye, ileriye gitmekti.” (Koray, 1963: 9).

“Ama hepsinin, babalarından gördüğü, bellediğı, kendi memleketlerine has usulleri vardı.

Onun için, birbirleriyle iyice kaynaşana kadar, ilk seneler, epey karışıklıklar oldu. Rumlardan bağıyla, bahçesiyle, zeytinlikleriyle, yağhaneleriyle, şarap mağazalarıyla kalan birçok zengin civar köy gibi; Herek de önceleri pek iyiye gitmedi.” (Koray, 1963: 9).

Yukarıdaki anlatımlardan romandaki olayların olumsuz yönde ilerleyeceğinin işaretleri verilmektedir. Hüsam’ın köye döndüğü gün yengesinin doğumda ölmesi, dönüşünden sonra İlhanköy sırtlarındaki taş ocaklarında çalışmak durumunda kalması, bir süre sonra kudurması ve ölmesinin ardından, ölümünden önce hamile kalan eşinden engelli bir çocuğunun doğması, sonrasında abisi Nizam’ın Girit’ten gelme Dragondalı (Doğanlar) Ali Ağa’nın kızı Melek’i görüp sevmesi fakat Nizam’ın ailesinin Pomak olması sebebiyle Ali Ağa’nın kızını vermemesi roman boyunca olayların hep olumsuz ilerlediğinin göstergesi olmuştur. Bütün bu olay akışıyla birlikte hem bölgedeki yerleşim yerleri, Kapıdağ yarımadasının doğu sahil coğrafyası hem de yöre halkının yaşayışı ve gelenekleri okuyucunun gözleri önüne serilmiştir.

Gelin Taşı romanının bölge insanı ile ilgili önemli özelliklerinden biri de evlilik öncesinde gençlerin bağlarda, bahçelerde, bostan ve tarlalarda çalışırken yavukluları ile karşılıklı maniler aracılığıyla iletişim kurmasıdır. Dragonda(Doğanlar) yakınlarındaki ovada tarlalarda çalışan genç kızlar ve onları takip edip görmek isteyen genç erkekler bu maniler ile hem evlenecekleri eşlerini bulmakta hem de iletişimlerini bu manilerle sürdürmektedirler:

“Bizim ova üç çatal

Ortasından çay akar

Bizim ova kızları

Baygın bakar, can yakar” (Koray, 1963: 57).

“Zeytin yaprağı dökmez

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Muhabbet candan bitmez

Bu gözler seni gördü

Başkasına kâr etmez... ” (Koray, 1963: 58).

“Kayık geliyor kayık

İçinde bostancılar

Ben sevdiğime kavuştum

Sağ olsun araçılar... ” (Koray, 1963: 72).

Romanın ismi, Erdek ve Kapıdağ çevresinde “Gelin Taşı” olarak bilinen Dragonda(Doğanlar) koyunu Ova’dan ayıran Paflimi’nin alt ucu yakınlarındaki yerden almaktadır. Gelin Taşı romanındaki asıl olay, bu yerdeki kaya geçitlerinde yaşanmış ve bölgede yıllarca anlatılmış ve bölge insanının hafızasında silinmeyen bir iz bırakmıştır. Gelin Taşı, Nizam’ın düğününde, Dragonda’dan kayıklarla getirilen gelin Melek’in, gelin alayında kaya geçidin çökmesi ve kayıklarda bulunan alaydakilerin gelin kayığı ile beraber sulara gömülmesiyle oluşmuş bir hikâyenin ve yerin adı olur (Koray, 1963: 67-75). Zamanla balıkçıların en fazla balık avladıkları, bereketli meraların olduğu, balık avcılarının yüzünü güldüren yer, Gelin Taşı diye isimlendirilmiş ve bir efsanevi özellik taşıyan yer olmuştur. Yazar, romanın “Gelin Taşı” ismini bu esas olaya bağlarken bir yandan da romanın olay akışını bu bölge üzerinde sürdürmektedir.

4. SİĞİRCIKLAR ROMANINDA ERDEK VE ZEYTİNCİLİK

Yaman Koray’ın Sığırcıklar (Koray, 1967: 215 s.) romanı, İlhanköy merkezli Gelin Taşı romanından sonra yayınlanan ve mekân olarak tamamen Erdek’i merkez alarak yazılmış bir romandır. Sığırcıklar romanı, Kasım ayının gelmesiyle birlikte Erdek ve çevresinde turizmin izlerinin silinmeye başlaması ve Erdek şehir merkezine zeytin hasadı için gelen işçilerin çoğalmasının anlatılmasıyla başlar. Erdek çevresinde bulunan zeytinliklerdeki zeytinlerin toplanması için ilçeye gelen işçilerin zeytinlik sahibi beylerin yanında iş bulmaları, hasat mevsimi boyunca barınmaları için yer aramaları, zeytinliklerde çalışmaya başlamaları gibi sürüp giden olaylar romanın konusunu oluşturmaktadır.

“Önce güz rüzgârları üfürdü sıcak sıcak, güneyden... Keşişleme, Kible derken, lodos da gelip dayanıverdi bir gün. Hem de sert sert, uzun uzun, aralıksız esti bir süre... Koca koca dalgalar yaptı, tâ karşı kıyılarından, Tahirova, Musakça sahillerinden, Karabiga taraflarından alıp kattı önüne denizi, şişire şişire getirdi vurdu, gümbür gümbür, alt üst etti Erdek’in kumsallarını.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Yazın kalabalığından; koşan, tepinen binlerce, on binlerce yalın ama keyifli “turist” ayağıyla ezilmenin yorgunluğundan yeni yeni sıyrılıp düzeliyordu bütün o pırıl pırıl plajlar...

Var gücüyle şişinip dövündü Kasım lodoları.

Turistlerden kalan son izleri, artıkları, pislikleri de aldı götürdü.

Bomboş ama tertemiz kıyıları kaldı geride yosun kokusuyla örtülü.” (Koray, 1967: 5).

Sonbaharda Erdek dolaylarında işçiler çoğalır, zeytinlerin toplanması geciktirilmemelidir; çünkü sığırcıklar üşüştüleri mi ürünler harap olmaktadır. Bu yüzden işçiler, süratle çalışmalıdır. Bu çalışma esnasında bir yandan sığırcık sürüleri takip edilir. Hasat çalışmaları boyunca romanda sürüp gelen olaylar, bazen zeytinlik sahiplerinden gördükleri iyilikler, bazen işçilerin hasat boyunca yaşadıkları zorluklar ve kötü muameleler karşılaştırmalı olarak işlenmiştir. Zeytin işçilerinin uğradıkları haksızlıklar ve beylerden gördükleri zulümler romanın olay akışı içinde okuyucunun gözünün önüne serilmek istenen esas trajik olaylar olarak dikkat çekmektedir.

“Erdek’in içi de boşalmıştı. Yazın gerektirdiği yapmacık süsünden, boyasından sıyrılmış; makyajı bozulmuş gerçek suratına aynada dilini çıkararak bakan yorgun bir sokak kadını gibi kalakalmıştı epeydir...

Lodoslar geldi önce.

Ve yeni, yepyeni bir kıvılcıktanma başladı Erdek’te.

Uzun uzun esti sıcak Kasım rüzgârları.” (Koray, 1967: 6).

Yaman Koray, Sığırcıklar romanında zeytinlerin hasat mevsiminde Erdek ve çevresini tasvir ederken uçsuz bucaksız dalgalı bir buğday tarlası, açıkly koyulu yeşil bir deniz benzetmesiyle tasvir eder. İnsan gözünün görebildiği her yer zeytinliktir, zeytindir. Hayat tamamen zeytin etrafında devam eder. Bölgenin tamamına zeytin merkezli bir hareket hâkim olmuştur. Çocuklar zeytinliklere dalacak olan sığırcık sürülerini gözlemektedir.

“Hışır hışır keyifle sallanıyordu zeytin ağaçları; dallarının yüküyle gururlu göğüslerini, gümüşü kafalarını rüzgâra vermiş, hazla salınıyorlardı.

Hep birden, dalga dalga, açıkly koyulu yeşil bir koca deniz, uçsuz bucaksız bir buğday tarlası gibi, sağnak ürperiyordu bütün zeytinlikler.

Taneler irileşmiş, derilerini patlatacak kadar gerilmiş, yeşilden kırmızıya, hatta lodosla güneşle iyice ısınan tepe dallarda, kızıldan siyaha dönüyordu.

Yeni bir heyecanla kıvılcıktanmaya başlıyordu tüm Erdek’in yüreği.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Yepyeni bir çehreyle, ama senelerden beri alışageldiği o babadan, dededen kalma gerçek suratıyla, Erdekli Erdekli bakıyor, bilgiç bilgiç dudak büküyor, “Hımm, iyi mahsul, bereketi var bu sene gene, maşallah be...” diye mırıldanıyordu.” (Koray, 1967: 6).

Sığırcıklar romanında Erdek coğrafyası tasvir edilirken, bölgedeki hareketlilik ve Erdek çevresinde mevsim değişikliğiyle birlikte havanın değişmesi, tabiattaki hayvanlarda özellikle sığırcık sürülerindeki hareketlilik de gözler önüne serilir:

“Gümüş gibi parıldadı zeytin yaprakları.

Tanelerin renkleri ışıdı.

Sonra sığırcıklar geldi.

Bir iki taneydiler ilkin. Çıplak bir incirin üst dalında sıska sıska, kara kara, pis pis düşünüyorlardı.

Bir çocuk gördü onları.

— Á!... Sığırcıklar gelmiş... dedi. Koşa koşa gitti Erdek'e.

— Sığırcıklar gelmiş...

— Sığırcıklar...

Üç gün geçince arttı kuşlar.

Beş on gün, ilk ufak küme, hırıldayarak atladı gitti Erdek'in üzerinden, daha ilerilere.

Sonra yüzlük, binlik, on binlik sürüler, duman duman, bulut bulut, kararttılar gökyüzünü...” (Koray, 1967: 6-7).

Sığırcıkların gelmesi artık Erdek'te zeytin hasadı mevsiminin başlamasının en önemli işaretidir. Artık zeytine merdiven vurmanın zamanıdır. Sığırcıklar romanında bu süreç olay akışı içinde dile getirilirken kahramanların diyalogları arasında yöre insanının konuşma biçimleri, kalıp sözleri ve deyimleri de kullanılmaktadır:

“O kara duman, o gıvıl gıvıl oynayan koca bulut bir kenarından ansızın sökülmeye, tiftiklenmeye başlayarak, önce ilk üç, beş, on kılavuz kuş, sonra hepsi, sonra açlıktan gözleri dönmüş, mideleri yapışmış on binlerce sığırcığın tamamı birbiri ardına pike yaparak, oluk gibi, sel gibi akıp korkunç bir cayırtyla nereye... hangi zeytinliğe inecek diye heyecanla bekledi adamlar aşağıda.

— Gayri zeytine merdiven vurmanın zamanı! Diye söyleniyordu yaşlılar. “Bak geldi bile kuşlar... Hemi de erkenciler bu sene. Nasıl da aldılar mahsulün kokusunu! Babam derdi ki, kuş kısmıyla, ırak

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

köylerdeki ırgat kısmısı nasıl duyar habarını da mahsulün, koşup gelir, hiç akılcığını üzme, anlayamazsın...

— *Ee, kasımın yirmisi yarın be Rıza Dayı... Karardı kararacağı kadar mahsul, dahası ne... Elbette vurmali gayri merdivenleri, kurda kuşa yedirmektense... Benim babam da derdi... Kasım on beş. Sen zeytine tebelleş. Aldırma hiç kim derse şeş-beş!"*

Tüm Erdekli bilirdi, tanırdı sığircıkları."

Bir kere gelmiye görsünler, her gün iş başı yapar gibi güneşle beraber ilk sürüler geçmeye başladı. Manyas'tan, Belkıs bataklığundan, geceleri tüneyip uyudukları kamışlıklardan bu yana, Erdek'e, hatta daha ileri Narlıköy'e, Marmara Adasına varıncaya sürerdi bu göç." (Koray, 1967: 7-8)

Sığircıklar romanında sadece sığircık sürüsü ve zeytinlikler tasvir edilmez. Erdek zeytin bahçelerinde çalışan sıyırıcı ve toplayıcı işçilerin ihtiyaçları ele alınırken, onların gündelik çalışma hayatlarının tasvir edilmiş olması, romanın başlıca özelliğidir. Erdek çevresindeki insanların sosyal ilişkileri de ortaya konulmuştur. Barınma sorunu yaşayan işçilerin erkekleri bir süre şehrin hamamında, bazı hanlarda ve bazı kullanılmayan ahırlarda barındırılmaktadır (Koray, 1967: 23-25).

Zeytin bahçelerinin hareketlenmesiyle birlikte Erdek'teki zeytin borsası da hareket kazanır. Borsanın hareketlenmesine bağlı olarak, zeytinlerin yağa dönüşmesi için yoğun bir mesai ile çalıştırılan yağhane ve oradaki çalışma şartları da romanda gözler önüne serilmiştir.

"Tam karşıda, kırık dökük, salaş bir binanın girişinden dışarı, önlerinde zeytin dolu küfelerle bekleyen, birbiri üstüne yığılı, kalın, upuzun bir kuyruk taşıyor, caddeyi, sokağı dolduruyordu.

— *Borsa, dedi Ali. "Erdek'in zeytin borsası. Demin bir dolaştım. Kan ağlıyor millet. Büyük tüccar yok imiş bu sene. Olanı da en çingenesinden imiş... Hep anlaşıyorlarmış kaş-göz, o mal senin, bu da benim, elleşme diye... Arttıran olmuyormuş malları... Milletın mahını, iki-üç açığız, yok parasına kapatıyormuş. En ekestra bir zeytin, yüz elli kuruştan iki liraya, en fazlası gidiyormuş." (Koray, 1967: 26).*

Sığircıklar romanında zeytin borsasında piyasanın manipüle edilerek zeytin sahiplerinin mallarının yok pahasına satılması gibi, zeytin işçileri de istismar edilmektedir. Günde yirmi lira yevmiye ile günde sadece 5-6 saat dinlenip uyuyacak, bu saatlerin dışında tamamen ayakta çalışacak erkek işçi arayan yağhane işletmecisi ve zeytinliklerde iş bulamayıp kahvelerde iş bekleyen işçilerin durumunun dramatize edilmesi de kahramanların konuşmaları arasında verilmektedir (Koray, 1967: 27-30).

5. MOLA ROMANINDA NARLIKÖY

Yaman Koray'ın Mola (Koray, 1970: 251 s.) romanı merkezinde mekân olarak Narlıköy olan ve romandaki olayların akışına göre yer yer Kapıdağ yarımadasının batı kıyılarındaki yerleşim yerleri ile Marmara Adası ve Paşa limanı adasının kıyıları, çok az da Kapıdağ yarımadasının doğu kıyıları ve Bandırma açıklarının da yer bulduğu, 1953 yılında meydana gelmiş olayların dile getirildiği bir eserdir.

Mola romanında olaylar, Gönen depreminin olduğu sene(1953) Haziran-Aralık ayları arasında, Kapıdağ eteklerinde, Erdek'in kıyı köylerinden Narlıköy'de geçer. Ancak romanın yazıldığı tarih, Yaman Koray'ın artık Erdek'te bazı arayışlarını bulamadığı, Erdek'ten ayrılmayı düşündüğü, Güney Ege ve Akdeniz kıyılarına inmeyi planlamaya başladığı günlere rastlamaktadır (Üyepazarcı, 2019: 936).

Mola romanının esas kahramanı Ali, daha doğmadan babasını, ardından annesini kaybetmiş, daha ortaokul öğrencisi iken ekmeğini kazanmak için denize açılmış, balıkçı olmuştur, yirmidört yaşındadır, anneanesi Koca Nine ile yaşamaktadır. Narlıköy'ü çok sevmektedir. Bu sevgisini zaman zaman Narlıköy'ü överek dile getirir:

“Karşıda, Narlıköy, bembeyaz minaresi, sıra sıra evleriyle pırıl pırıl yatıyordu.

Koca Kapıdağ, yemyeşil eteklerle denize kadar iniyor, Paşalimanı adasının şu sarı kayalı, çakarlı Tuzla burnunu Kapıdağ'dan ayıran, ara yerde masmavi, kaypak uzanıp duran koca denize rağmen, Ali'nin köyü, bütün damları, evleri, ağaçları, Yalıboyu kahveleri, en ufak ayrıntıları ile, tek tek seçilebiliyordu.

Bir süre seyretti köyünü Ali.

Ayrırmadı gözlerini, uzun uzun baktı.

Evini... Komşularını... Tüm köyü... Narlıköy'ü, Narlıköy'de yaşayanları düşündü.

Masmavi pırıldıyordu deniz.

Koskoca Kapıdağ, yeşeriyordu gökten yere, yerden göğe. Karşıda...

Ve ufacık evleri, dizi dizi bir ince sıra, bembeyaz kumlarında: Narlıköy.

Erken sabahın dumanları, gün yükselmiş, hâlâ tütüyor damlar üzeri, şurda burda, iğri büğrü; nefessiz havada şişinip dağılana dek, gümüş rengi top top...

Ali'nin karayağz, yakışıklı, delikanlı yüzünde, bir sevinç ışığı dolandı... Koca kara gözleri, mutlulukla kısılarak, güldü.

— Ah ne güzel bir memleket bura! Dedi.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Âdetiydi, kendi kendine konuşur söyleşirdi.” (Koray, 1970: 6-7).

Mola romanında en çok vurgulanan, tekrar edilen husus, Ali'nin Narlıköy'e olan sevgisi, bağlılığıdır. Bu sevgi ifade edilirken zaman zaman Narlıköy çevresindeki tabiat, kıyıları, koylar, plaj, kumsallar, sahil boyu, Narlıköy halkının su ihtiyacının karşılandığı ortak sokak çeşmesi ve bu çeşmeyi gölgeleyen meydandaki koca çınar olayların merkezinde yer almaktadır. Erkeklerin balıkçılık ve diğer işlerinin olmadığı diğer zamanlarda bir arada buldukları Narlıköy sahil kahveleri de olayların akışı içinde sürekli tasvir edilen mekânlar olurlar.

“Ufak evleriyle göz kırpyordu Narlıköy karşıda.

Gün ışığında pırıl pırıl...

— *Ah ne güzel köyüm benim! Ne güzel, ne güzel bir dünya cenneti, bu bizim Narlıköy'ümüz... dedi Ali. Ah bir bilse bizimkiler... Tüm bizim köylü, ne bir cennet yer bura... Bir bilseler kıymetini... Görseler şu güzelliği... Ah Allah'ım, şu güzelim memleketten gayri yerde alma canımı. Ama aç, ama tok... Şükür sana... Şükürler sana ki burada meydana getirdin beni... Buralardan gayri yerde canımı alma... Ve sen, tüm bizimkilere göz ver... Yürek ver de anlasınlar memleketin kıymetini... Sade uyumasınlar...”* (Koray, 1970: 7).

Narlıköy ve çevresine ait martılar, canlılar, tabiat, mekânlar ve onlara dair güzellikler tasvir edilirken, insanlar arasındaki toplumsal ilişkiler ve günlük ihtiyaçlar da dikkatlere sunulmuştur. Çevredeki hareketlilik, yerleşim yerleri arasında insan ve yük taşımada kullanılan posta ve yük motorlarının hareketi de gözler önüne serilmektedir:

“Yaşlı, sarı gaga, bembeyaz bir koca martı, çığlıklar ata ata, “yem” bağırarak bir iki tur dolandı havada, savuştu.

Sol tarafta, uzakta, denizde yatan koskocaman Marmara Adası'ndan aşağı, Kapıdağ'a, Erdek'e doğru bir motor sesi...

Veli Reis! Marmara-Erdek posta motoru.

— *Öyle ya, günlerden Pazartesi... 1 Haziran... Saat 8'i geçiyor...* (Koray, 1970: 7).

Mola romanında olay zinciri içinde en önemli olaylardan biri, Ali'nin 1953'ün Haziran ayında bir sabah sonrası sıcakta, Paşa Limanı adasının Tuzla burnundan aşağı tarafında yer alan ve upuzun uzanan sahilinde, balık tutmak için ayrıldığı köyünden, kardeşinden farklı görmediği Sadık isimli arkadaşı ile mola verip kumsalda uzandığı sırada deprem olmasıdır.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Yaman Koray'ın, Mola romanında tarihi gerçeklik ile kurgu arasında böyle bir konuyu işlemiş olması, 18 Mart 1953 tarihinde Yenice-Gönen depremi diye bilinen depremle bağlantılı olarak bu konuyu ele aldığını düşündürmektedir veya romanda böyle gerçek bir konunun ilhamı olmalıdır.

“Uzakta, hâlâ dimdik yükseliyordu dumanlar, tek tük. Bir tuhaf kara-sıcak sisi ufku sarmış, sıkıp daraltıyor, Marmara Adası'nın Klazak'tan öte yarısı, aşağıda ova taşlarından geri Kapıdağ kıyıları, öbür uçta ise Erdek, Seyitgazi silinip gözden kayboluyordu.

Karşıda, Narlı bile bir acayip boz renge bürünüyordu... Kıpırtısız...

Deniz cam gibiydi. Yusuvarlak ve tek.

Kapıdağ'ın üstündeki o tek bulut yok olmuştu. Yer, gök, taşlar, sıcaktan çıtırdıyordu sanki, belli belirsiz.” (Koray, 1970: 13).

...

“Önce belli belirsiz bir sest, duyduğu... Çabucak büyüyen, çığ gibi artan, patlayan bir ses...

Önce belli belirsiz, hafif bir kımıldanıştı, ayaklarının altında... Çabucak hızlanan, deliren bir sallanıştı...

Molozlar, ufak taşlar, haşır huşur kayıp, aşağı gitmeye başladı.

Donup kalmış gibiydi elleri Ali'nin.

Zorlukla çözülüp, yandaki kayaya sarıldı. Ama kaya sallanıyordu. Deli deli, zıp zıp sığıyordu.

Kayalar gidip geliyordu...

Gökyüzü fir fir dönüyordu.

Koca Kapıdağ, tümüyle sallanıp oynuyordu yerinden taa karşıda.” (Koray, 1970: 14).

Mola romanında Ali ve Sadık, tam Tuzla burnunun aşağısındaki sahilde dinlenme esnasında meydana gelmiş olan depremin sarsıntısıyla, yakınlarında bulunan göçmüş olan bir kayanın altında bir define bulurlar. Definedeki çamurlu altınların ortaya çıkması sonucunda, bir miktarını tekneye yükleyip Bandırma'da paraya çevirerek elde ettikleri altmış, yetmiş bin liranın elli bin liraya yakın bir kısmını, Ali'nin çok sevdiği köyünün güzelleştirilmesine harcamışlardır.

Romandaki olayların akışı sonrasında Ali, olağandışı bir özveriyle defineden kazandıklarını Narlıköy'e harcar. Kendi emeğiyle, bedeniyle de sahilin temizlenmesinde, yolların taş döşenmesinde amele gibi çalışır. Çalışmaları başlangıçta köylüleri tarafından takdir edilmiş, yaptıkları Erdek'e kaymakamın kulağına kadar gitmiştir. Narlıköy'ü dünyanın en güzel turizm merkezi yapmak hedefiyle

çalışan Ali, önce altyapı çalışmalarını tamamlamak ister. Bu hedef doğrultusunda dernek kurulur. Ancak önce kendi menfaatleri için iskelenin yenilenmesini isteyen ve kendisine muhalif duran kişiler, sonra da Ali'nin çocukluk arkadaşı, yardımcısı, evlerinde büyümüş Sadık, Ali'ye hainlik etmiştir. Ali, köyünde komşusu Boşnak kızı Zehra ile evlenmeyi planlamakta ve mutlu günlere hazırlanmaktadır ki, peş peşe mutsuzluklarla karşılaşır. Anneanesi Koca Nine ağır hastalanır, götürüldüğü İstanbul'daki tedavi boşunadır, köye geri getirilişinin ikinci haftasında kanserden ölür. Definenin yerini bularak, altınların geri kalan yarısını çalan Sadık İstanbul'a kaçar. Sadık yalnız da kaçmamış, Ali'nin sevdiği ve bir ara kaçırmaya teşebbüs ettiği, Boşnak kızı Zehra'yı da ayartmış, götürmüştür. Çok az parası kalan Ali, motorunun da bir lodos fırtınasında ağır hasara uğraması, sonra köy için yaptıklarının ve yapmak istediklerinin muhtar ve başkaları tarafından baltalanması karşısında, artık her şeyden soğur; motorunu yakarak, Almanya'ya işçi gitmek üzere köyden ayrılır. Romanda, eserin adı "Mola", "Koyver, ağları denize dök!" anlamında bir denizcilik terimi olarak açıklanmıştır.

6. KUYUDAKİ ADAM ROMANINDA ERDEK VE ÇEVRESİ

Yaman Koray'ın Kuyudaki Adam (Koray, 2005a: 507 s.) romanı, yazarın önceki eseri Mola gibi, yine Erdek'ten aradığını bulamayıp ayrılma düşüncesinin zihninde yer ettiği ve Ege'nin daha güneyinde veya Akdeniz'deki sahillere yerleşme planları yapma günlerinde yazılmıştır. Kuyudaki Adam'ın, 1967 yılında yayınlanmış olan Sığırcıklar kitabının iç kapağında Remzi kitabevi tarafından "basılacak kitaplar" listesinde duyurusu yapılmıştır. Yaman Koray, Kuyudaki Adam romanını "Eşsiz insan eşsiz kadın, anam Mebrure Alevok'a..." ifadesiyle annesi Mebrure Alevok'a ithaf etmiştir.

1960'lı yılların sonlarına doğru Erdek'ten Ankara'ya bir otobüs yolculuğu konusunu merkeze alan Kuyudaki Adam romanında, romanın esas kahramanı Yılmaz Bey'dir. Romandaki olaylar, birbirine paralel ilerleyen iki katmanlı bir anlatı olarak ilerletilmiştir. Anlatıcı/yazar/kahraman tarafından Yılmaz Bey'in Ankara yolculuğu Erdek'in ve çevresinin romanın yazıldığı günlerdeki durumunu, şehir merkezini, denizini, turizmini, tabiatını, imkânlarını, imkânsızlıklarını, insan ilişkilerini, turizm sezonundaki iç göçle yaşanan değişimi, diğer yerleşim merkezleriyle olan ulaşım durumunu vb ortaya koymaktadır.

Romanda paralel olarak ilerleyen ve kahramanın iç sesi olarak ortaya çıkarak müzik ile ilgili olup "kısa bir melodi" anlamına gelen Cavatina'nın konuşması da Yılmaz'ın yolculuk öncesindeki gecede gördüğü rüyada, yolculuk yapacağı otobüsün kaza yapacağı beklentisi ve bu olaya bağlı olarak kahramanın hayatının geçmiş dönemde yaşanmışlıklarının geçmişine gidiş gelişlerle değerlendirmesi ve hayatının muhasebesini yaptığı bir anlatı olarak ilerler. Kuyudaki Adam romanında iç ses olarak konuşan kahramana bir müzik terimi olan "Cavatina" isminin verilmiş olması, yazarın çok geniş bir müzik kültürüne sahip olmasını da göz önüne almamızı gerektirmektedir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Kuyudaki Adam romanında, özellikle eserin başındaki bölümlerde Erdek'in merkezinde bulunan mekânların çok detaylı tasvirlerine rastlanmaktadır. Yaman Koray'ın annesiyle birlikte 1956 yılından sonra inşa ettikleri ve işlettikleri Alevok Motel, Çuğra sahili ve kamplar bölgesi romanda tasvir edilen mekânlar olarak görülür. O dönemde Erdek-Ankara arasında yolcu taşımacılığında kullanılan otobüs “Güzel, büyük bir otobüstü. Saray gibi Magirus.” (Koray, 2005a: 22)tur.

“Otobüse girdim. Öteki kamplardan aldığı yolcularla, yarıya yakın doluydu araba. Beni tanıdıklarını belli eden gözlerle bakıyorlardı...” (Koray, 2005a: 24).

“Evimi Erdek'ten ayıran, yazda, kışta, baharda binlerce kere geçtiğim kumlu sahil yolu boyunca gitmeye koyuldu, ağır ağır...” (Koray, 2005a: 24).

“Genç oyuncuların “mekânı” Maşatlık'ı geçerken kısıldı dudaklarım. Esat ağanın evinin önünde fazla bir doluluk hissettim ağzımda; açık hava sinemasından sonra “düzmece avukatın” yuvasının altından dolanırken dayanamadım, cebimden mendilimi çıkardım, ona boşalttım avurtlarımdakini...”

Erdek'in içinde Tüccar Kulübü'nün az ilerisinde, meydana durdu Magirus. Kalan yolcuları, oradan alacaktı.” (Koray, 2005a: 25).

Yaman Koray, gözlemciliği çok öne çıkan, Erdek ve Kapıdağ çevresinde hemen her kesimden insan ile iletişimi olan, sosyal yönü çok güçlü olan biridir. Erdek-Ankara otobüs yolculuğunun başında Erdek'ten hareket etmeden önceki mekân anlatımlarında ve karşılaştığı diğer kahramanlarla iletişimde bu yönü açık olarak görülebilmektedir:

“Yaklaştım arabaya. Birden omzuma, şap diye bir el indi:

— Meraba be bey! Meraba be!

Döndüm.

A! Pirun bu. Ondan daha candan kim olabilir? Ve bu kadar kıllı bir surat, başka kimde var Erdek'te?” (Koray, 2005a: 29).

Kuyudaki Adam romanında Yılmaz Bey'in Erdek-Ankara yolculuğu başlangıcında Erdek meydanında karşılaştığı Pirun ile arasındaki diyalog, Yılmaz'ın Erdek sakinleri ile olan iletişim durumunu açıkça ortaya koyar. Pirun, yazarın belgesel-anı kitabı olarak Kuyudaki Adam romanından sonra yayınlanmış olan Ne Cennet Şey Şu Deniz isimli kitabında kendisine ayrıca bir bölüm ayırmış olduğu “Pirun Mustafa(rahmetli)” (Koray, 2005b: 29-33)'dir. Yaman Koray'ın hemen bütün romanlarında olduğu gibi Kuyudaki Adam romanında da Erdek ve Kapıdağ çevresinde tanıdığı gerçek kişilerin izlerini ve yazara dair otobiyografik unsurları fazlasıyla görmek mümkündür.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

“Otobüs hastanenin köşesinden döndü, arkasını denize çevirip, Erdek’in çıkışına doğru koşmaya başladı.

Bizim zeytinliklere giden ince yolun önünden geçerken: ‘Hey gidi, hey’ diyerek bir baktım, sağ tarafıma...

‘Kaç seferim vardır şu yoldan... Baharda, ağaçların çiçek vaziyetini kontrol... sonra taneler yeşil yeşil belirince... irileşince... güz vakti kızarıp kararmaya başladıklarında. Hele mahsul zamanı... günde kaç sefer!... Sonra ağaçlar her budanışta... toprak her sürülüşte yağlı yağlı yarılıp devrilen karnı sıcak sıcak tüterken... sonra, her fırtınanın, boranın arkasından kırılanı, kopanı yoklamak, çiçek zamanı, tane zamanı kurdu, kuşu, mikrobu, hastalığı, sineği, sığırcığı kollamak... Sulatmak, gübreletmek, ilaçlatmak, piç kırdırmak, ot söktürmek... Hey gidi hey...’ (Koray, 2005a: 36-37).

Erdek’ten hareket eden otobüsün Erdek çıkışındaki seyri sırasında yazar, Erdek çevresinde gördüğü manzaralar ile hayatı boyunca bölgede yaşadığı olayları ve hafızasında yer etmiş mekânları göstermekten kaçınmamıştır:

“Bir daha döndü otobüs.

Solda mezarlık, sağda top sahası yaklaştı.

Kopar gibi oldu bir şey içimde.

Burnumdan gözlerime, bir sızı vurdu incecik...

Sağımda sıralanan evlerin bitiminde, top sahasının ve bizim zeytinliklere giden öteki üst yolun başladığı yerde, tam köşede, ıslak ıslak bakınan çeşme de gerilere kayıyordu...

Kimse yoktu, o çeşmenin başında!

Ama hayır, vardı.

Hayal de olsa, biri vardı.

Anam vardı.

Zeytinliklere giderken susamış, durmuş, çeşmeden su içmiş pırlıtlı ağızını çenesini ıslak elleriyle silerek doğruluyordu.

Tıpkı iki yıl önce bir gün, olduğu gibi...

O zamandan sonra, o çeşmenin oradan her geçişte hatırladığım gibi. Gerçi bu kere oğlu, iki saat sonra dönülecek ufak bir iş için gitmiyordu Bandırma tarafına...’ (Koray, 2005a: 37).

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Kuyudaki Adam romanında kahraman Yılmaz'ın seyahat ettiği otobüs Erdek'ten uzaklaştıkça çevresinde gördüğü manzaralar da bulunduğu yerleşim yerleri ile ilgili olacaktır. Önce Bandırma, Bandırma-Karacabey arası, Bursa vb. geçilen yerleşim yerleri ve sonunda Ankara'ya varış. Romandaki iç ses Cavatina'nın konuştuğu bölümlerde kahraman Yılmaz'ın önceki hayatında bulunduğu yerler de geriye gidiş-dönüşlerle İstanbul, Erdek, Kapıdağ çevresindeki olaylar, mekânlar okuyucunun gözü önüne bir film izletir gibi serilecektir.

7. SONUÇ

Türkiye'nin en eski dalgıçlarından ve sualtı avcılarında biri olan Yaman Koray, 1950 yılından sonra tanıdığı Erdek'e annesi Erken Cumhuriyet Dönemi yazarlarından Mevrure Alevok ile yerleşme kararı almıştır. 1954 yılında yerleşerek 1956 yılında turizm alanında yatırım yapan ve Erdek Çuğra sahiline Alevok Motel'i inşa ettiren annesi yazar Mevrure Alevok'un yanında yazarlık alanında da ilk romanı olan Deniz Ağacı eserini 1958-1959 yıllarında tamamlamış, önce 1961 yılında tefrika halinde ve daha sonra 1962 yılında Remzi Kitabevi'nden kitap olarak yayımlanmış olan Yaman Koray, Erdek ve Kapıdağ çevresini işleyen en önemli eserlerini yine Erdek'te yazmıştır. 1989 yılına kadar Erdek'te yaşayan, turizm, zeytincilik, dalgıçlık, balıkçılık ve mavi tur organizasyon işlerinde çalışmış olan Yaman Koray'ın hayatı, daha sonra ölümüne kadar (6 Mart 2006) yerleşmiş olduğu Marmaris, Akyaka, Karacasöğüt çevresinde geçmiştir.

Üzerinde yaşanan coğrafya, iklim şartları, havasını teneffüs ettiği bölge, ekmeğini yediği ve suyunu içtiği toprak insanların sosyal hayatının şekillenmesinde etkili olur. İnsanlar yetiştikleri coğrafyanın bitki örtüsü ve iklim şartlarına bağlı olarak bazı fizikî özellikler yanında sanatsal yönlerini ortaya çıkaracak duyarlılıklar kazanırlar.

Türkçenin ve Türk edebiyatının zenginleşmesinde büyük katkısı olan Yaman Koray da 1954 sonrasındaki 30 yıldan fazla süren Erdek hayatının etkisinde, Erdek, Hayırsız Adası, Ekinlik Adası, Fener Adası, Kapıdağ yarımadası ile Marmara Adası ve çevresindeki köylerde yaşayan balıkçılardan, denizcilerden ve bu köylerde yaşayan insanların zorlu hayat koşullarından beslenmiş ve benzersiz bir gözlem gücüyle eserlerinde bölge insanların hayatlarını, inanışlarını, geleneklerini, folklorunu, bölgenin tabiatını, kuşlarını, balıklarını, denizinin zenginliğini, derinliklerini, koylarını özellikle “Deniz Ağacı”, “Gelin Taşı”, “Sığırcıklar”, “Mola”, “Kuyudaki Adam” romanlarında gözler önüne sermiştir. Bu romanlar, Erdek ve Kapıdağ çevresinde, yazıldıkları dönemin zorlu hayat koşulları, bölgenin tarihî yerleri, maddî kültür varlıkları, tabiatı, denizi ve balıkçılığı hakkında okuyucuya bilgi verirken, yazıldıkları dönemde yaşayan bölge insanların birbirleri ile olan sosyal ilişkilerini, yaşanan fiziksel ve maddî zorlukları, sosyal hayatı ve bu hayata yansıyan siyasi atmosferi ortaya koymasından da değerlidir.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Erdek ve Kapıdağ ile Marmara Adası köylülerini, balıkçılarını konu olarak işleyen bu romanların dışında; yazarın “Badanalı Yüzler”, “Ne Cennet Şey Şu Deniz”, “Bir Ömür Yetmez”, “Annelerin En Güzeli”, ve “Bumerang” isimli kitapları doğrudan doğruya Erdek ile ilgili olmasa da Erdek ve çevresinde öğrendiklerine, yaşadıklarına ve gözlediklerine göndermelerde bulunan eserlerindedir.

Yaman Koray’ın dalgıçlık ve denizcilik konusundaki geniş bilgisi yanında, yazar olarak çok iyi bir gözlemci olması, bölgeyi ve bu bölge insanını gerçekçi bir gözle tanımamıza fırsat vermiştir. Yazarın bu romanları sayesinde, bölgenin ziraatini, endemik bitki örtüsünü, balıklarını, balıkçılığını, Erdek bölgesinde turizm alanında meydana gelen değişme ve gelişmeleri izlememiz de mümkün olmaktadır.

KAYNAKÇA

Alevok, Mevrure (1971). Geçmişte Yolculuk, İstanbul: Hürriyet Yayınları.

Andaç, Feridun (2011). Romanda ve Öyküde Gerçeklik Arayışları-Edebiyatımızın Yol Haritası, İstanbul: Varlık Yayınları.

Andaç, Feridun (Haziran 2016). “Yaman Koray’da Deniz Denizle Bir Duyguyu Beslemek”, Deniz Mecmuası, İstanbul: No. 2: 138-144.

Arna, Sibel (2005). “Bütün Erkekleri Kışkandıracak Bir Erkek”. Hürriyet Pazar Kelebek Röportajı, İstanbul: (Son Güncelleme: 01.05.2005-01.19).

Belge, Murat (2016). Step ve Bozkır, Rusça ve Türkçe Edebiyatta Doğu-Batı Sorunu ve Kültür, İstanbul: İletişim Yayınları.

Gözaydın, Nevzat (2020). “Yaman Koray’dan Söz Varlığımıza Katkılar”, Türk Dili, Yıl. 69. No. 819: 78-92.

Güler, Yaşar (2010). “Mevrure Sami Koray’ın Romancılığı ve Romanları”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Koray, Yaman (1946). Hayvanlarım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Koray, Yaman (1962). Deniz Ağacı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Koray, Yaman (1963). Gelin Taşı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Koray, Yaman (1967). Sığırcıklar, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Koray, Yaman (1970). Mola, İstanbul: Remzi Kitabevi.

Koray, Yaman (1978). Büyük Orfoz, İstanbul: İnkılâp Kitabevi.

Koray, Yaman (1983). Badanalı Yüzler, İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitabevi.

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Social Sciences Research Journal

DOI: 10.38120/banusad.1026414

BANÜSAD, 2021; 4(BCS 21 Özel Sayısı), 152-181

Koray, Yaman (2005a). *Kuyudaki Adam*, İstanbul: Dünya Kitapları.

Koray, Yaman (2005b). *Ne Cennet Şey Şu Deniz*, İstanbul: Akis Kitap Yayınları.

Koray, Yaman (2006). *Bir Ömür Yetmez*, İstanbul: Akis Kitap Yayınları.

Koray, Yaman (Mart 2021). *Annelerin En Güzeli*, İstanbul: Dedalus Yayınları.

Koray, Yaman (Eylül 2021). *Bumerang*, İstanbul: Dedalus Yayınları.

Necatigil, Behçet (2016). *Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Öztop, Erdem (29 Eylül 2005). “Yaman Koray’la ‘Kuyudaki Adam’ Üzerine: ‘Kral Çıplak Diyameyenlere Yapılan ‘Sanat’ Deli Ediyor Beni”, Cumhuriyet Kitap Eki, İstanbul: Sayı: 815: 4-6.

Öztop, Erdem (30 Mart 2006). “Yaman Koray’ın Ardından: Uğurlar Ola Kaptan”, Cumhuriyet Kitap Eki, İstanbul: Sayı: 841: 10.

Türkeş, A. Ömer (Haziran 2016). “Yaman Koray’ın Büyük Orfoz’u İnsan ve Balık Arasındaki Düello”, Deniz Mecmuası, İstanbul: No. 2: 145-147.

Üyepazarcı, Erol (2019). *Unutulanlar, Hiç Bilinmeyenler ve Bilinmek İstemeyenler-Türkiye’de Popüler Romanın İlk Yüzyılıının Öyküsü (1875-1975), Cilt 2*. İstanbul: Oğlak Yayınları.